

OPEN MONUMENTENDAG 2001: METAAL

Toegangshekken en bruggen Domein Casier

EIGENAARS EN BEWONERS VAN HET KASTEEL CASIER

Het kasteel Casier werd rond 1850 gebouwd in opdracht van het echtpaar **Felix De Ruyck** en **Nathalie Storme**. Men hoort in Waregem voor het eerst van Felix De Ruyck in 1840. De Ruyck is dan 22 jaar. Hij richt in Waregem een ringsteking te paard in en in 1841 betaalt hij de operatie die een Waregemse vrouw moet ondergaan. In 1845 wordt Felix De Ruyck reeds opgenomen in de kadastrale legger Popp als grondbezitter te Waregem.

Op 12 juli 1847 huwde de dan 29-jarige De Ruyck met de 10 jaar jongere Nathalie Storme. Het echtpaar verbleef dan eerst een vijftal jaren te Sint-Eloois-Vijve.

Het echtpaar verwierf de gronden van het huidige Domein Casier voor een gedeelte door erfenis maar ze hebben het domein ook voor een groot deel uitgebreid door aankoop. Zo werden alle huizen die toen nog in de Stationstraat stonden, afgebroken om later plaats te maken voor de 88m lange hekkens die hun domein moesten afsluiten. De afbraakwerken van die huizen en de grondwerken

voor zijn domein en kasteel zullen wel enkele jaren in beslag genomen hebben. Op 27 mei 1852 kwam het echtpaar De Ruyck – Storme hun kasteel bewonen. Het echtpaar Felix en Nathalie De Ruyck stonden in Waregem bekend als weldoeners maar ze namen ook deel aan het society-leven van Waregem. Felix De Ruyck was op 30 augustus 1847 de stichter-voorzitter van Waregem Koerse. Felix De Ruyck overleed in 1884 aan de gevolgen van een "attaque".

In 1897, na de dood van de weduwe De Ruyck, werd het kasteel en het bijhorende domein eigendom van **Baron Victor Casier** en **Marie-Victorine Storme**, het nichtje van de kinderloze De Ruycks. Zij gebruikten het kasteel voornamelijk als zomerresidentie en brachten de rest van het jaar in Gent door. Na hen bewoonde het echtpaar **Baron Gabriel Casier – de Schietere de Lophem** het kasteel. De gemeente Waregem kocht tenslotte in 1977 het domein van de familie Casier.

BOUWGESCHIEDENIS VAN HET KASTEEL

Het kasteel Casier moet tussen 1847 en 1852 opgetrokken zijn. Een bouwaanvraag of een architect zijn niet gekend. In 1852 had het kasteel een nog eenvoudige vierkante vorm. De halfcirkelvormig uitbouw links en de portiek aan de voorzijde moeten we wegdenken. Felix De Ruyck liet aan de huidige Kabeljauwstraat een steenbakkerij aanleggen want hij was van plan nog meer te bouwen, o.a. het koetshuis en de paardenstallen.

De portiek aan de voorgevel werd een jaar voor de dood van De Ruyck, in 1883, aangebouwd.

In 1904 liet Baron Victor Casier de stallen vergroten. In 1912 werd de kleine vierkante zijgevel opgetrokken aan de zuidelijke kant van het kasteel. Deze vleugel is niet dezelfde als de huidige gezien de oppervlakte veel kleiner is.

Voorgevel rond de Eerste Wereldoorlog

Voorgevel met kleine uitbouw rechts

Het kasteel werd door de beschietingen van 1918 zwaar beschadigd.

Muur van het Park Casier

In 1919 werd het kasteel hersteld. **Barones Marie-Victorine Casier** had tijdens de oorlogsjaren in het Ieperse bij een architect verbleven. Waarschijnlijk was het deze architect die de herstellingen voor zijn rekening nam. Zijn identiteit konden we tot nu toe niet achterhalen. Hij bouwde een grotere zuidelijke zijgevel en aan de noordkant werd de oorspronkelijke ronde uitbouw vervangen door een kleiner vierkant bijgebouwtje.

Het kasteel na de Eerste Wereldoorlog

DE METALEN HEKKENS EN BRUGGEN

Het jaarthema van deze Open Monumentendag doet de ogen openen voor delen van ons cultureel erfgoed waar wij dagelijks langskomen, zonder het de aandacht te schenken die het verdient.

Metaalnijverheid in België in de 19de eeuw

De Belgische metaalnijverheid kende tijdens de eerste helft van de 19de eeuw een enorme transformatie. Op een korte tijd – van 1820 tot 1850 – evolueerde de Belgische metallurgie van houtskoolovens naar cokeshoogovens.

Houtskool had men nodig om zuiver ijzer te bekomen. In de natuur komt ijzer in zuivere vorm immers zelden voor: het ijzererts, zoals dit opgedolven werd, was in feite een vorm van ijzeroxide. Om het bruikbaar te maken moest het bijgevolg gezuiverd worden, in de zin dat de zuurstof verwijderd moest worden, door het te verbinden met koolstof. Deze koolstof werd aanvankelijk geleverd door houtskool, en vanaf de jaren 1820 dus door cokes.

De reductie van ruwijzer door middel van cokes was echter niet eenvoudig en werd grotendeels bepaald door de ervaring van de arbeiders. Het was voornamelijk **John Cockerill** die een belangrijke rol zou spelen in de overname en de implementatie van deze moderne productietechnieken.

Etablissement de la Société Cockerill - Seraing

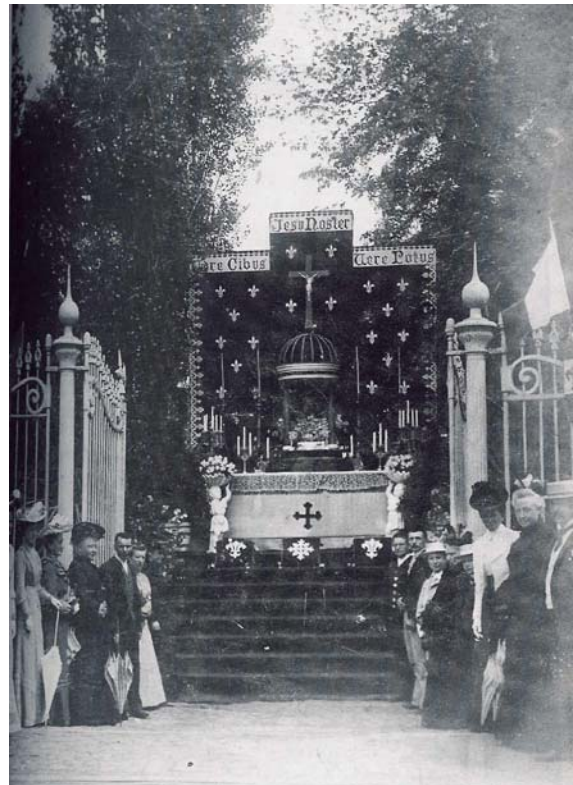
Rond 1850 zag de situatie van onze metaalnijverheid er dus erg gunstig uit. De transformatie van een traditionele kleinschalige industrie naar een kapitaalintensieve moderne nijverheid was zo goed als voltooid. Stoommachines leverden energie voor de walsmolens en de verder bewerking van het ruwijzer. Deze bijkomende bewerkingen waren nodig om tot een verkoopbaar product te komen. Het gietijzer uit de hoogovens bevatte immers nog tal van vreemde elementen zoals koolstof, silicium en fosfor. Om smeedbaar ijzer te leveren was er nog een tweede bewerking nodig, die gebeurde in de ijzersmederijen. Aanvankelijk gebeurde dit door de *methode wallonne*. In een eerste fase werden de onzuiverheden door verhitting verwijderd. Vervolgens werd het ijzer door middel van een grote, met waterkracht aangedreven smeedhamer gehamerd, waardoor het ijzer tot grote staven werd omgevormd.

Gebruik van metaal in de architectuur

Alhoewel gietijzer reeds in de tweede helft van de 18de eeuw als luxeproduct werd aangewend voor het maken van gietijzeren balkon- en trapleuningen, zou zich pas vanaf het begin van de 19de eeuw een geweldige bloei doorzetten op elk terrein van de architectuur. In de eerste helft van die 19de eeuw werd de ijzerconstructie nog gedomineerd door gietijzeren vormen. Na 1850 kon men dankzij verbeterde hoogoventechnieken op grote schaal staal produceren. Zo kwamen lichter profielen op de markt. De Amerikaanse constructeur **James Bogardus** specialiseerde zich in het midden van de 19de eeuw in de serieproductie van gietijzeren constructies in renaissance- of barokstijl. Ook in Europa werd het gebruik van gietijzer en gewalst smeedijzer in stijgende lijn gebruikt. Naast toepassingen als sierelementen, leuningen, verlichtingselementen en hekkens, kwamen er ook steeds meer realisaties in de fabrieks- en stationsarchitectuur. In de bruggenbouw vond de nieuwe ijzertechnologie in de 19de eeuw een vruchtbaar en expansief toepassingsveld. Eén van die typische producten was de ijzeren voetgangersbrug, zoals we er ook twee vinden in het Domein Casier.

De toegangshekkens van het Domein Casier

Het Domein Casier telt vier toegangspoorten. Het oudste hek is de hoofdingang langs de Stationstraat. Deze combinatie van giet- en smeedijzer dateert uit het midden van de 19de eeuw. In de inleiding werd reeds beschreven hoe Felix De Ruyck rond 1850 de toenmalige bewoning in de Stationstraat liet afbreken om zijn eigendommen van een mooie metalen afsluiting te voorzien. Daar is het hekken 88m lang. De centrale toegangspoort bestaat uit vier delen: een poort met twee vleugels en aan beide zijden een vast gedeelte. Van de vier afsluitingen is de constructie in de Stationstraat zeker de sierlijkste. De poort werd net zoals het kasteel in neo-classicistische stijl uitgewerkt. De metalen pilaren waaraan de poort is bevestigd zijn uitgewerkt als klassieke zuilen bovenaan versierd met een sierlijk pinakel. Ook de rest van het hekken werd uitgewerkt met fijne motieven die ontleend zijn aan de bloemen- en plantenwereld.

Familie Casier bij de hoofdingang tijdens de Sacramentsprocessie op 21 juni 1908

Zicht op het toegangshekken in de Stationsstraat

Het toegangshekken aan de Keukeldam dateert van 20 jaar later, rond 1872. In dat jaar verkocht het *armenbestuur* van Waregem de oude pastorie die daar toen nog stond aan Felix De Ruyck die prompt de oude gebouwen liet afbreken en er een omheining voor in de plaats stelde. De ommuring aan de Keukeldam, de muur met het Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartinstituut werd gebouwd met stenen die Felix De Ruyck in zijn steenbakkerij aan de Kabeljauwstraat liet aanmaken. Het metalen hekken aan de Keukeldam is eenvoudiger van ontwerp aangezien het hier om een zij-ingang gaat. Er zijn enkel bovenaan de spijlen versieringen uitgewerkt.

De toegang die uitkomt op de Marcel Windelsstraat is de minst opvallende van de vier. Het betreft hier een zwart geschilderde metalen constructie van latere datum.

De jongste toegangsreef tot het park dateert van 1977, toen de Stad Waregem het Domein aankocht. Om deze toegang te maken kocht de Stad grond aan van de Kerkfabriek. De poort die we daar vinden dateert waarschijnlijk ook uit de 19de eeuw. De versiering doet ons vermoeden dat het hier echter om een ontwerp gaat van rond de eeuwwisseling. De motieven lijken ons eerder typisch voor de stijl die in de Art Nouveau en Art Deco ontwerpen werden gebruikt. Het zou hier gaan om de vroeger poort van het oude kerkhof van Waregem. Een kleiner hekken met diezelfde motieven is ook te vinden aan de achterzijde van de kerk.

De loopbruggen van het Domein Casier

Aanvankelijke was de ijzeren loopbrug hoofdzakelijk een luxefenomeen, architecturaal element aangewend in de romantische tuin. In deze tuin hoorden, naar Japans voorbeeld, rots- en waterpartijen thuis met een brugje. Het houten loopbrugje werd begin 19de eeuw vervangen door de ijzeren brug aanvankelijk in gietijzer en na 1850 vooral in vakwerk uitgevoerd. De leuning werden meestal zeer decoratief uitgewerkt. De boogbrug in het Domein Casier is hiervan een uitstekend voorbeeld. Een vergelijkbaar exemplaar uit 1860 van het kasteelpark van Les Fougères te Gent-Mariakerke doet ons vermoeden dat de boogbrug van het Domein Casier dateert van uit de bouwperiode van het kasteel in de helft van de 19de eeuw.

Boogbrug voor WOI

Het ijzerwerk bood de mogelijkheid om natuurlijke vormen na te bootsen, die zich lieten integreren in de parkaanleg met bomen en planten. Ook de tweede loopbrug in het Domein Casier is een mooi voorbeeld van de fijne ijzeren ornamenten die men in het midden van de 19de eeuw gebruikte. Deze rechte loopbrug met (vernieuwd) ijzeren loopvlak heeft versieringen in bloemmotief.

Tot op vandaag is nog maar weinig geweten over de 19de eeuwse smeden en ijzergieters. Hopelijk geeft deze Open Monumentendag door metaal in de kijker te plaatsen, een aanzet om het kunsthistorisch onderzoek naar metaal in de architectuur en ornamenten verder uit te diepen.

Sandrin Coorevits

Bronnen

VANDEWIELE, A., *Oud en Nieuw in Waregem: het gemeentelijk Park Casier*. in: 23ste jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "de Gaverstreke", Waregem: Van Overbeke, 1995.

WILLEMOT, O., *Boulez, oud Waregems geslacht met afstamming in de families Damman, Amelot, Brasseur en Storme*. in: 23ste jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "de Gaverstreke", Waregem: van Overbeke, 1995.

COOREVITS, S., *Studie van een 19de eeuws woonhuis: Kasteel Casier te Waregem*. Onuitgegeven werk, R.U.G., 1994.

VAN DER HERTEN, B., *Nijver België. Het industriële landschap omstreeks 1850*. Brussel: Gemeentekrediet, 1995.

VAN DE PERRE, D., *De ijzeren voetgangersbrug over de Dender te Pollare. Van constructie tot reconstructie*. In: Monumenten en Landschappen, jg. 15, nr.: 1, 1996.

STROBANTS, A., *Van ijzer tot architectuur*. In: Monumenten en Landschappen, jg. 11, nr1, 1992